

**Planning Urban Areas to Meet the Needs of the Disabled and Veterans
(Case Study: District 2 of Kerman City)**

Hossein Ghazanfar Pour^{1*}, Ali Asgar Abdollahi¹, Firozeh Moradzadeh²

1- Associate Professor of Geography and Urban Planning, Shahid Bahonar University of Kerman, Kerman, Iran

(*Corresponding Author Email: ma1380@uk.ac.ir)

2- MA in Geography and Urban Planning, Shahid Bahonar University of Kerman, Kerman, Iran aliabdollahi1313@yahoo.com

Abstract

One of the most important problems in urban spaces of our country is the inadequacy of space in relation to people with disabilities. In the urban spaces of Kerman, as in many cities of the country, there are problems preventing the presence and passage of the disabled in such spaces. The aim of the present study is to plan urban spaces to meet the needs of the disabled and veterans in District 2 of Kerman city. The method of this research is descriptive-analytical. The information was obtained through library studies by observing the current situation in the study area and completing a questionnaire. SPSS statistical software and SWOT and AHP models were used to analyze the data. The GIS software was used in the preparation and production of maps. The results of the AHP model show that the management criterion with a relative value of 0.441 has the highest rank in the planning and adaptation of urban spaces to meet the needs of the disabled. The results of the One-sample T-test illustrate that the Jomhuri Eslami pedestrian pathway and the Mather park of Kerman are not in an acceptable situation. Shafa Medical Commercial Complex has an acceptable state in relation to the presence of the disabled. However, it is not standard in relation to physical and managerial indicators. The results of the SWOT model show that, considering the internal and external matrix, the position of the planning status is in the range of IV. Therefore, the planning strategy is a defensive strategy and it is necessary to take effective actions in adapting urban spaces for veterans and the disabled.

Keywords: Urban Spaces, Disabled and Veterans, Kerman City.

برنامه‌ریزی فضایی

سال یازدهم، شماره دوم، (پیاپی ۴۱)، تابستان ۱۴۰۰

تاریخ وصول: ۹۹/۰۴/۰۳ تاریخ پذیرش: ۹۹/۱۰/۲۷

صص: ۱۸۶-۱۶۳

برنامه‌ریزی فضاهای شهری برای تأمین نیازهای معلولان و جانبازان

نمونه پژوهش: منطقه دو شهری کرمان

حسین غضنفرپور^{*}، علی اصغر عبداللهی^۱، فیروزه مرادزاده^۲

۱- دانشیار، گروه جغرافیا، دانشکده ادبیات، دانشگاه شهید باهنر، کرمان، ایران ma1380@uk.ac.ir

۲- کارشناسی ارشد، گروه جغرافیا، دانشکده ادبیات، دانشگاه شهید باهنر، کرمان، ایران aliabdollahi1313@yahoo.com

چکیده

یکی از مهم‌ترین مشکلات فضاهای شهری کشور، نامناسب بودن آنها برای استفاده جانبازان و معلولان است؛ از این رو هدف پژوهش حاضر، برنامه‌ریزی فضاهای شهری برای تأمین نیازهای معلولان و جانبازان در منطقه دو شهری کرمان است. در فضاهای شهری کرمان نیز همانند بسیاری از شهرهای کشور مشکلاتی وجود دارد که مانع از حضور و عبور معلولان در این فضاها می‌شود.

روش انجام پژوهش، توصیفی-تحلیلی است. اطلاعات پژوهش با مطالعات کتابخانه‌ای و مشاهده وضع موجود در محدوده مطالعه شده و تکمیل پرسش‌نامه گردآوری و برای تجزیه و تحلیل داده‌ها از نرم‌افزار آماری SPSS و مدل‌های SWOT و AHP استفاده شده است؛ از نرم‌افزار GIS نیز در تهیه و تولید نقشه‌ها بهره برده شده است.

نتایج حاصل از مدل AHP نشان می‌دهد معیار مدیریتی با وزن نسبی ۰/۴۴۱ در رتبه اول است و بیشترین تأثیر را در برنامه‌ریزی و مناسب‌سازی فضاهای شهری برای تأمین نیازهای معلولان دارد. نتایج حاصل از آزمون T تک‌نمونه‌ای نشان می‌دهد محور پیاده جمهوری و پارک مادر شهر کرمان وضعیت پذیرفتنی ندارند، ولی مجتمع تجاری پزشکی شفا وضعیت بهتری در زمینه حضور معلولان دارد؛ همچنین در شاخص‌های کالبدی، مدیریتی، اقتصادی و اجتماعی وضعیت مطلوبی وجود ندارد. نتایج حاصل از مدل SWOT نشان می‌دهد با در نظر گرفتن ماتریس داخلی و خارجی جایگاه وضعیت برنامه‌ریزی در محدوده شماره IV قرار می‌گیرد؛ بنابراین راهبرد برنامه‌ریزی، راهبردی تدافعی است و ضرورت دارد اقدام مؤثری در زمینه مناسب‌سازی فضاهای شهری برای جانبازان و معلولان انجام شود.

واژه‌های کلیدی: برنامه‌ریزی فضاهای شهری، معلولان و جانبازان، شهر کرمان.

ma1380@uk.ac.ir

* نویسنده مسئول

2476-3357/ © 2021. Published by University of Isfahan This is an open access article under the CC-BY-NC-ND 4.0 License

(<https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/>)

Doi: <http://dx.doi.org/10.22108/sppl.2021.123659.1512>

Dor: 20.1001.1.22287485.1400.11.2.7.2

مقدمه

شهر به‌مثابه موجودی زنده و پویا نقش مهمی در برآوردن نیازهای جسمی، روانی و ذهنی افراد دارد. شهرها از کالبد، روابط و فعالیت‌ها تشکیل شده‌اند که به مانند ظرف و مظهر عمل می‌کنند. با توجه به این تعریف تأثیرات محیط‌های شهری بر شهروندان از دو جنبه اساسی انسانی شامل امور مادی و فیزیکی و امور معنوی قابل بررسی است و این عوامل خواسته و ناخواسته بر ذهن و روان افراد تأثیرگذارند (کامور شلمانی و حناچی، ۱۳۹۲: ۳). معلولیت به‌مثابه پدیده‌ای زیستی و اجتماعی، واقعیتی است که تمام جوامع صرف‌نظر از میزان توسعه‌یافتگی، اعم از کشورهای صنعتی و غیرصنعتی، با آن مواجه هستند. ارزیابی فضاهای عمومی با توجه به نیازهای معلولان و جانبازان و برنامه‌ریزی برای آنها، یکی از ضروریات هر جامعه به‌ویژه جامعه ماست که پس از جنگ تحمیلی با تعداد زیادی از جانبازان و معلولان مواجه شده است (کیانی و همکاران، ۱۳۹۰: ۱). یکی از مهم‌ترین مشکلات فضاهای شهری کشور، نامناسب بودن این فضاها برای اشخاص معلول است. این مهم هم در حوزه کالبدی و هم در حوزه رفتاری قابل ملاحظه است (ملکی و شوهانی، ۱۳۹۲: ۲).

در فضاهای شهری کرمان همانند بسیاری از شهرهای کشور مشکلاتی وجود دارد که مانع از حضور معلولان در آنها می‌شود. در محدوده پژوهش نیز (منطقه دو شهری کرمان) مشکلاتی دیده می‌شود؛ از جمله پیاده‌روهای بسیار شلوغ که باعث اختلال در حرکت معلولان می‌شود و از ورود و خروج آنها به مغازه‌ها جلوگیری می‌کند، پیاده‌روهای ناهموار و باریک با ابعاد غیراستاندارد برای معلولان، ناامن بودن فضاهای عبوری برای معلولان، پوشش نامناسب کف بعضی از کوچه‌ها، جنس کف، شیب، عرض کوچه، عرض پیاده‌رو و نحوه ارتباط کوچه با خیابان، رامپ‌های غیراستاندارد برای معلولان در فضای شهری، پل‌های ارتباطی نامناسب برای عابران معلول، پل‌های نصب‌شده روی جوی‌ها و آب‌روها (این پل‌ها باید خصوصیتی داشته باشند که در عین فراهم‌آوردن گذری راحت، خطر را برای عابران به حداقل برسانند). این مشکلات سبب شده است معلولان و جانبازان به‌راحتی در فضای شهری حرکت و جابه‌جایی نداشته باشند یا محدودیت‌های جدی در رفت‌وآمد آنها حاصل شود. بین ۵ تا ۱۰ درصد افراد جامعه معلول و جانباز هستند و فضای شهری مناسب برای حضور آنان وجود ندارد یا با مشکلات متعددی همراه است. این موضوع ضرورت انجام این پژوهش را نشان می‌دهد.

هدف این پژوهش، تحلیل وضعیت موجود منطقه دو شهر کرمان و برنامه‌ریزی برای مناسب‌سازی فضاهای شهری این منطقه به‌منظور حضور فعال و مؤثر معلولان در شهر است که کمترین انتظار این قشر است.

پرسش‌های پژوهش بر این اساس صورت‌بندی شده‌اند:

۱. آیا فضای شهری منطقه ۲ کرمان برای حضور جانبازان و معلولان مناسب است؟
 ۲. مهم‌ترین شاخص‌های سنجش مطلوبیت فضا برای معلولان و جانبازان کدام است؟
- پژوهش‌های متعددی درباره موضوع پژوهش در داخل و خارج از کشور انجام شده است که هر یک گوشه‌ای از مسائل و مشکلات جانبازان و معلولان را در فضاهای شهری بیان کرده‌اند. واقعیت این است که زمانی اهمیت

فضاهای شهری برای جانبازان و معلولان درک می‌شود که خود را در جایگاه آنها قرار دهیم و درصدد حل مشکل برآیم و فضای مناسبی را برای حضور آنان ایجاد کنیم. بعضی از مطالعات انجام‌شده در این زمینه به شرح زیر است:

نر بلکایالی^۱ (۲۰۱۹) در مقاله‌ای با عنوان «موانع جسمی و اجتماعی برای کاربران معلول پارک‌های شهری» بیان می‌کند بیش از یک میلیارد نفر در جهان از نوعی معلولیت رنج می‌برند که بر کیفیت زندگی آنها تأثیر می‌گذارد. برخی از افراد بسته به نوع ناتوانی خود، معایب فیزیکی یا اجتماعی را تجربه می‌کنند. معایب اجتماعی ناشی از سیاست‌های مدنی است که نیازهای افراد معلول را در نظر نمی‌گیرد.

غضنفرپور و همکاران (۱۳۹۱) در پژوهشی با عنوان «تحلیل وضعیت پارک‌های شهر کرمان برای استفاده معلولان و جانبازان و توزیع فضایی و مکانی آنها با استفاده از سیستم اطلاعات جغرافیایی»، پارک‌های مهم شهر کرمان را از نظر استانداردهای لازم برای استفاده جانبازان و معلولان بررسی و ارزیابی کرده‌اند. اطلاعات به‌دست‌آمده نشان می‌دهد کمترین امکانات در پارک‌ها برای معلولان و جانبازان فراهم نیست و همچنین توزیع فضایی و مکانی پارک‌ها نامتعادل است.

کمان‌رودی (۱۳۹۱) در پژوهشی با عنوان «آسیب‌شناسی ساختار مدیریت شهری تهران با تأکید بر مناسب‌سازی فضاهای شهری برای معلولان»، تأثیر نظام مدیریت شهری را بر کمیت و کیفیت مناسب‌سازی فضاهای شهری در تهران بررسی کرده است. نتایج این پژوهش نشان می‌دهد ساختار متمرکز بخشی و عملکرد متفرق مدیریت توسعه شهری تهران کارایی لازم را به‌منظور مناسب‌سازی فضاهای شهری برای معلولان ندارد.

بمانیان و همکاران (۱۳۹۳) طی پژوهشی با عنوان «تدقیق انگاره‌های مؤثر بر طراحی مناسب پارک‌های شهری برای استفاده نابینایان» به دنبال رهیافتی مؤثر به‌منظور مناسب‌سازی پارک‌های شهری برای استفاده نابینایان هستند. نتایج نشان می‌دهد پرهیز از طراحی ساده و یکنواخت، ایجاد فضاهای هیجان‌انگیز برای تحریک حس شنوایی، استفاده از درختان سایه‌دار برای آسایش و گیاهان تحریک‌کننده حس بویایی، بعضی از راهکارهای مناسب به‌منظور ایجاد محیطی مناسب برای استفاده نابینایان از فضای پارک‌هاست.

فیلیز الکان^۲ (۲۰۱۳) در مقاله‌ای با عنوان «قابلیت دسترسی برای معلولان در مناطق شهری (آنکارا)» بیان می‌کند تعداد معلولانی که بدون کمک در سطح شهر حرکت می‌کنند، بسیار کم است. فضاها به شکل جالب توجهی میزان مشارکت افراد معلول را نشان می‌دهد. نویسنده در این مقاله درصدد است دریابد استانداردهای دستیابی در فضای شهری اعمال شده است یا خیر. با توجه به نتایج حاصل از بررسی میدانی تأیید شد این استانداردهای طراحی برای معلولان در نظر گرفته نشده است.

جمعه‌پور و همکاران (۱۳۹۵) در مقاله‌ای با عنوان «توان‌سنجی فضاهای شهری در پاسخ‌دهی به نیاز گروه‌های کم‌توان جسمی حرکتی در بخش مرکزی شهر قم» به این نتیجه رسیده‌اند که برخلاف اقداماتی که در زمینه

¹ Nur Belkayah

² Filiz Alkanmeshur

مناسب‌سازی محیط برای حضور گروه‌های کم‌توان جسمی حرکتی صورت گرفته است، همچنان شرایط اجتماعی اقتصادی و کالبدی کنونی قادر به رفع نیازهای معلولان به نحوی شایسته نیست.

گل و همکاران^۱ (۲۰۱۵) طی پژوهشی با عنوان «ویژگی‌های محیط‌های ساخته‌شده در جابه‌جایی افراد میانسال و سالمند دارای معلولیت حرکتی»، ارتباط میان نوع جابه‌جایی گروه‌های کم‌توان جسمی حرکتی میانسال را با وضعیت ساختار محلات بررسی کردند. نتایج نشان می‌دهد محیط‌های پیاده‌محور تحرک‌پذیری گروه‌های کم‌توان میانسال و کهنسال را تقویت می‌کند.

تقوایی و همکاران (۱۳۸۵) وضعیت معابر شهر اصفهان را براساس ضوابط و معیارهای موجود از نظر دسترسی معلولان و جانبازان بررسی کرده و به این نتیجه رسیده‌اند که بسیاری از فضاهای شهر اصفهان به‌ویژه معابر آن، شرایط لازم را برای عبور و مرور معلولان و جانبازان ندارد.

سعیدنیا (۱۳۷۹) در جلد دوازدهم کتاب سبز شهرداری‌ها بر طراحی فضاها و مبلمان شهری برای جانبازان و معلولان با توجه به استانداردهای لازم در این زمینه تأکید و ضوابط لازم را بیان کرده است.

میقاتی (۱۳۷۳) بر مناسب‌سازی سیستم حمل‌ونقل شهری برای معلولان تأکید دارد و راهکارهای مناسبی ارائه داده است.

شکوری و شاه‌مرادی (۱۳۹۴) دسترس‌پذیری فضاهای شهری تهران را برای افراد معلول با آسیب بینایی بررسی کرده و به این نتیجه رسیده‌اند که باید اقدامات ویژه‌ای به‌منظور حضور نابینایان در شهر تهران به‌ویژه در فضاهای عمومی انجام شود.

سعیدی رضوانی و دانش‌پور (۱۳۹۱) مسائل و مشکلات نابینایان و مناسب‌سازی محیط شهری را برای آنان بررسی و تحلیل کرده‌اند. پژوهش آنها نشان می‌دهد نابینایان با مسائل و مشکلات متعددی برای حضور در فضاهای شهری مواجه هستند.

بابی^۲ (۲۰۱۳) در بحث مطالعات اجتماعی نیازها و ضرورت‌های معلولان را در فضاهای اجتماعی بررسی و به بعضی از نیازهای اساسی آنها اشاره کرده است.

پورسلطانی زرنندی و همکاران (۱۳۹۶) مسائل و مشکلات جانبازان و معلولان را در حوزه ورزشی در استان البرز بررسی کرده و به این نتیجه رسیده‌اند که مهم‌ترین موانع فراروی جانبازان و معلولان موانع خانوادگی، اجتماعی و شهری است که آنان را از توجه به ورزش بازمی‌دارد.

مبانی نظری پژوهش

شهرها در معرض پیچیدگی، تنوع و رشد سریع فنی و اجتماعی قرار دارند. یکی از بزرگ‌ترین چالش‌ها این است که چگونه می‌توان نیازهای همه شهروندان از جمله معلولان را به‌صورت کاملاً فراگیر و متناسب با آنها قرار داد (Rebernik et al., 2020: 1). دولت‌ها هنوز با درک تنوع نیازهای شهروندان مبارزه می‌کنند و برنامه‌ریزان در شهرها

^۱ Gul et al.

^۲ Babbie

قادر نیستند به طور کامل بفهمند قضیه معلولیت چقدر پیچیده است و مهم این است که چگونه به کیفیت زندگی جمعیت وسیع‌تری کمک کنند. بیشتر سیاستمداران، مقام‌های محلی، معماران، طراحان و برنامه‌ریزان در شهرها هنوز هم به شکلی غیرفراگیر و بدون توجه به گروه‌های آسیب‌پذیر با مجموعه‌نیازهایی که دارند، طراحی شهری را انجام می‌دهند (Rebernik et al., 2017: 70- 79). چهارچوب‌های سیاسی، قانونی و استانداردسازی متعددی وجود دارد که ممکن است در این زمینه نقش داشته باشد؛ برای نمونه برنامه جدید شهری، برنامه ۲۰۳۰ برای توسعه پایدار (UN Habitat, 2016) و اهداف سازمان ملل متحد درباره حق شهرها برای همه (UN Habitat, 2017) تلاش می‌کند تا شهر فراگیر را به مثابه یک الزام و یک هنجار تحقق بخشد؛ با وجود این هیچ معیار تمام‌شمولی برای معلولیت یا یک سیستم راهنمای کامل وجود ندارد که به شهرها امکان دهد ارزیابی کنند از نظر معلولیت در چه شرایطی قرار دارند، در کجا عملکرد آنها کم است و در کجا اقدامات اصلاحی لازم است (CBM, 2019).

فضاهای شهری، ظرف و مکان بروز زندگی اجتماعی افراد جامعه است. تعامل اجتماعی و مشارکت مردمی، عنصر اصلی و اساسی محتوای فضای شهری است که بر روابط و فعالیت‌های شهری تأثیر می‌گذارد. مفهوم فضا به همه فعالیت‌ها و ساختارهای شکل‌گرفته در مکان اطلاق می‌شود. فضای شهر شامل همه سازه‌های شهری از جمله خیابان‌ها، ساختمان‌ها، میدان‌ها و آب‌نماها، پارک‌ها و فضاهای سبز، پل‌ها و سایر عناصر شهری است (سلطانی و رضایی، ۱۳۹۲: ۸). ریچارد راجرز^۱ فضاهای شهری را بخش‌هایی از بافت شهری می‌داند که عموم مردم به آن دسترسی فیزیکی و بصری دارند و بستری برای فعالیت‌های انسان و برقراری تعاملات اجتماعی است؛ برای نمونه خیابان‌ها، میداين و سایر مسیرهایی که دیگران حق عبور از آنها را دارند و سایر فضاهایی که دسترسی مردم به آنها آزاد است و واسطه‌ای برای برقراری ارتباط با افراد جدید و کسانی است که آنها را می‌شناسیم یا نمی‌شناسیم، از جمله فضاهای شهری محسوب می‌شوند (Rogers, 2003: 118).

فورام و همکاران^۲ (۲۰۱۵) معتقدند در مباحث مربوط به شهر معاصر و برنامه‌های جهانی فعلی، شهری فراگیر است که فرصت‌ها از جمله اقتصادی و اجتماعی در آن برای همه برابر باشد. بخشی از برنامه‌ریزی‌ها و اجرای استراتژی شهرها برای طراحی، به‌منظور توجه به گروه‌های آسیب‌پذیر با مجموعه‌ای از نیازها به اجرا درمی‌آید که از یک «هنجار» ناشی می‌شود (Temelova et al., 2017: 273- 304). در شهرهای هوشمند و پایدار برای همه، حضور فزاینده‌ای از سیستم‌های ارزیابی و نظارت وجود دارد که ویژگی‌های شهرها را اندازه‌گیری می‌کند؛ مانند هوشمندی (Hale et al., 2019: 47- 55)، پایداری (Huovila et al., 2019: 141- 153; Dall'O et al., 2017: 193- 202)، قابلیت دسترسی و کیفیت زندگی (Garau, 2018: 575)، خلاقیت و طراحی جهانی. نبود ابزارهای ویژه ارزیابی، نظارت و اجرا ممکن است یکی از دلایلی باشد که هنوز شهرها قادر به پیروی از برنامه‌های بلندپروازانه و چهارچوب‌های قانونی در زمینه مناسب‌سازی فراگیر محیط شهری نیستند و شهر پایدار نیز در معرض مفهوم‌سازی متنوعی قرار گرفته است (Silva et al., 2018: 697- 713).

¹ Recharad Ragers

² Phoram et al.

معلولیت: هر نوع کمبود یا ناتوانی (ناشی از اختلال) که فعالیت فرد را برای انجام امری به روشی محدود کند که افراد عادی انجام می‌دهند یا دامنه فعالیت او را از حالت طبیعی خارج کند (حجتی، ۱۳۸۶: ۱).

معلول: کسی است که در جامعه‌اش به واسطه تفاوتی که در ظاهر یا رفتارش دارد با محدودیتی عملکردی یا فعالیتی مواجه می‌شود. در تعریفی دیگر، معلول به فردی اطلاق می‌شود که به تشخیص کمیسیون پزشکی سازمان بهزیستی بر اثر ضایعه جسمی، ذهنی و روانی یا توأم اختلال مستمر و زیادی در سلامت و کارایی عمومی وی ایجاد شود؛ به طوری که موجب کاهش استقلال فرد در زمینه‌های اجتماعی و اقتصادی شود (قانون جامع حمایت از معلولین، ۱۳۹۰).

حضور نیافتن انسان در محیط از نامناسب بودن محیط شهری و ناتوانی فیزیکی ناشی می‌شود؛ با این حال مهم‌ترین عامل در به انزوا کشیده شدن قشر ناتوان، نامناسب بودن بستر محیط شهری است. براساس آمار سازمان بهداشت جهانی، حدود ۱۰ درصد جمعیت جهان به نوعی معلولیت جسمی دارند. در کشور ما پس از انقلاب اسلامی و جنگ تحمیلی، پدیده معلولیت سیری فزاینده داشته است. معلولان برای زندگی اجتماعی در شهر با موانع معماری و شهری متعددی روبه‌رو هستند؛ بنابراین سازگارسازی محیط شهری با نیازهای معلولان جسمی، ضرورتی حیاتی است. معلولان جسمی که توانایی کامل در فعالیت‌های اعضای بدن خود ندارند، به دو دسته معلولان حسی و جسمی حرکتی تقسیم می‌شوند. نابینایان و ناشنویان، معلولان حسی هستند. معلول جسمی حرکتی، فردی است که به هر علت دچار ضعف، اختلال یا ناتوانی در اندام‌های حسی و حرکتی است و برای تحرک به استفاده از پاره‌ای وسایل کمکی نیاز داشته باشد (مرکز تحقیقات ساختمان و مسکن، ۱۳۸۶).

مناسب‌سازی، یکی از راهکارهای ارتقای کیفیت زندگی برای همه افراد جامعه به‌ویژه معلولان است. همه آحاد جامعه باید قادر باشند آزادانه و بدون خطر در محیط پیرامون خود اعم از ساختمان‌ها و اماکن عمومی و معابر شهری تردد کنند و از همه حقوق اجتماعی خود برخوردار شوند (کارگری، ۱۳۸۹: ۱۵). مهم‌ترین نظریه‌های مطرح در برنامه‌ریزی و مناسب‌سازی فضاهای شهری برای معلولان عبارت‌اند از:

- نظریه نقطه نظر ارزشی

دو نوع گفتمان از نظر ارزشی وجود دارد؛ یکی گفتمان آتنی (Athenian discourse) که بر بزم و آرامش و برخورداری حداکثر از مواهب حیات تأکید دارد و دومی گفتمان اسپارتی (Spartan discourse) که حیات را در حوزه رزم، جنگ، مبارزه و چالش تعریف می‌کند. انسان آتنی، انسانی آرام و صلح‌جوست. انسان اسپارتی جنگ‌آور است؛ بنابراین در چنین گفتمانی، انسان معلول جایگاهی ندارد؛ به همین دلیل موضوع اصلاح نسل در این جوامع عنوان می‌شود؛ برخلاف دیدگاه اسپارتی آنچه امروز در برخورد با جامعه جانبازان و معلولان حاکم است، دیدگاه آتنی است و بر همین اساس حقوق ویژه‌ای برای جانبازان و معلولان در کشورها در نظر گرفته شده است و بر حفظ و رعایت این حقوق تأکید می‌شود؛ بنابراین هر کشور قوانینی وضع کرده است که این حقوق را برای آنان محقق کند.

- نظریه قبض

منظور آن است که بتوانیم معلولیت را محدود کنیم؛ برای نمونه آن کس که یک دست ندارد، در اندیشه‌های بسط (Expansion Theory) تمامی وجودش نارساست؛ در حالی که در نظریه قبض چنین نیست. گفته می‌شود او یک دست ندارد، بنابراین ارگانیک او تواناست و نبایستی به صرف نداشتن یک عضو، تمامی ارگانیک را آسیب‌دیده یا ناتوان تلقی کرد. این نظریه با نظریه پاسکال مبنی بر جهان کوچک (Microcosm) همخوانی دارد. اگر بپذیریم جهان خلقت وسعتی بی‌نهایت دارد، در این وسعت یک جزء نمی‌تواند تأثیر تام داشته باشد که براساس آن تمامی ارگانیک یا کلیت را باطل تلقی کرد؛ بنابراین لازم است در برخورد با جانبازان و معلولان با نظریه قبض برخورد کنیم، نه با نظریه بسط؛ کما اینکه فعالیت معلولان و جانبازان و حضور آنان و حتی افتخارآفرینی آنها نظریه قبض را تأیید می‌کند و افتخارات علمی و ورزشی معلولان و جانبازان دلیلی بر این ادعاست.

- نظریه پوشش و ترمیم

چنانچه با این نظریه هم‌اندیشه باشیم، می‌توان یک عضو معیوب را با اعضای دیگر پوشاند؛ جهان طبیعت نیز در همین زمینه به ما کمک می‌کند؛ برای نمونه در عمل چنانچه دندان فرسوده شد یا به کلی کشیده و حذف شود، دندان‌های دیگر خمیده می‌شوند و جای خالی آن دندان را پر می‌کنند. درباره معلولیت نیز همین قاعده صدق می‌کند. اگر بتوانیم عضو آسیب‌دیده‌ای را ترمیم یا دستکاری کنیم که نقص کمتری داشته باشد، نظریه پوشش و ترمیم را تحقق بخشیده‌ایم (جبلی، ۱۳۹۱: ۳۲-۳۶). عملکرد بسیاری از معلولان و جانبازان در استفاده از عضو جایگزین نشان‌دهنده این است که با این نظریه بسیاری از محدودیت‌ها برطرف می‌شود.

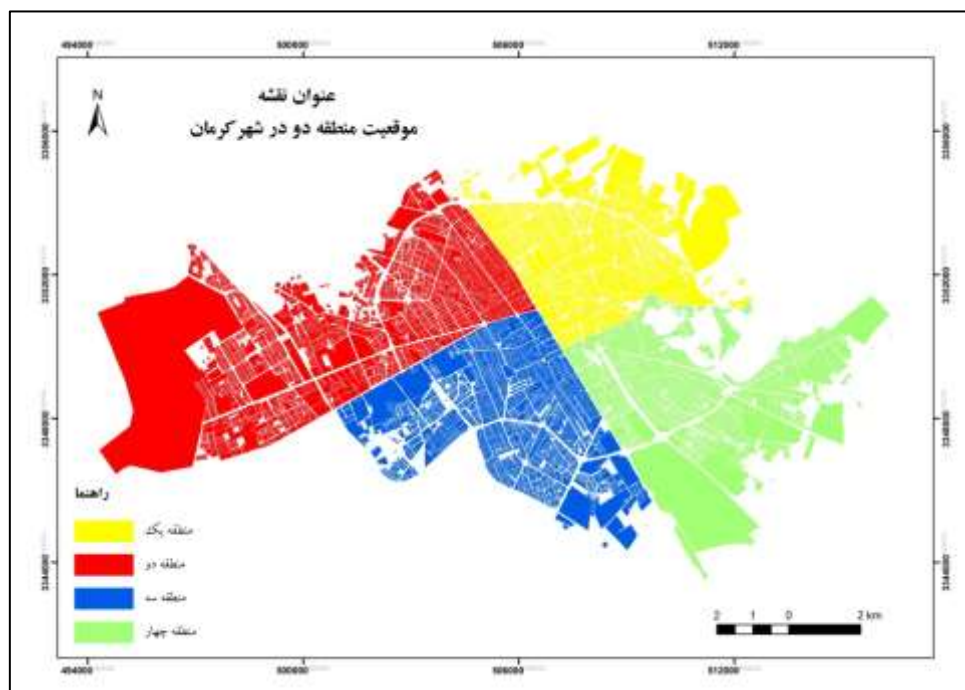
روش پژوهش

در این پژوهش با توجه به طرح پژوهش و اهداف آن، از روش توصیفی-تحلیلی استفاده شده است. شیوه گردآوری داده‌ها اسنادی (مراجعه به سازمان‌ها، ادارات و ارگان‌های مربوط برای استفاده از آمار، اطلاعات، نقشه و...) و کتابخانه‌ای (برای مطالعه الگوهای نظری در راستای تعیین فضاهای شهری مناسب به منظور تأمین نیازهای معلولان) و میدانی (با مشاهده وضع موجود در محدوده پژوهش و تکمیل ۳۷۹ پرسش‌نامه) بوده است. برای تجزیه و تحلیل داده‌ها از نرم‌افزار آماری SPSS و در تهیه و تولید نقشه‌ها از نرم‌افزار GIS استفاده شده است. به منظور ارزیابی نهایی و تحلیل داده‌ها از مدل AHP و برای انتخاب برنامه‌ریزی راهبردی از SWOT استفاده شده است. جامعه آماری پژوهش شامل ۷۲۳۰ نفر جانباز و معلول بوده است که در این منطقه سکونت داشته‌اند؛ از این بین ۳۷۹ نفر انتخاب شدند و پرسش‌نامه بین آنها توزیع و داده‌ها استخراج و تجزیه و تحلیل شد. شاخص‌های پژوهش

شامل شاخص‌های اقتصادی، اجتماعی، مدیریتی و کالبدی است که در این مطالعه هریک از این شاخص‌ها بررسی و تجزیه و تحلیل شد.

محدوده پژوهش

منطقه دو شهر کرمان محدوده مطالعه شده در این پژوهش است. شهر کرمان در ارتفاع ۱۷۵۰ متری از سطح دریا قرار گرفته است. وسعتی حدود ۱۳۰۰۰ هکتار دارد و به لحاظ مساحت شهری، هشتمین شهر ایران است. شهر کرمان، یک مرکز جمعیتی و بزرگ‌ترین شهر در منطقه جنوب شرق ایران است. منطقه دو با مساحت ۲۸۹۰ هکتار ۱۶۵۷۹۱ نفر جمعیت و ۴۹۱۷۳ خانوار دارد. تراکم جمعیت در منطقه دو شهر کرمان، ۵۷ نفر در هکتار است. با توجه به گستردگی منطقه مطالعه شده، فضاهایی از شهر کرمان انتخاب و بررسی شده است که بیشترین حضور معلولان و جانبازان در آنجا است.

شکل - ۱: موقعیت منطقه دو در شهر کرمان

یافته‌های پژوهش

- بررسی کالبدی فضاهای شهری منطقه دو شهر کرمان

برای بررسی فضای کالبدی محدوده مطالعه، سه نقطه از منطقه دو شهر کرمان شامل یک خیابان، یک پارک و یک مرکز خرید در نظر گرفته شده است. علت انتخاب این سه نقطه آن است که بیشترین مراجعه و حضور جانبازان به این سه نقطه صورت می‌گیرد؛ در بلوار جمهوری به دلیل قرارگیری سازمان بهزیستی و مطب پزشکان، قرارگیری

یکی از بزرگ‌ترین و مجهزترین پارک‌های شهر کرمان و همچنین مرکز خرید، رفت و آمد معلولان بیش از سایر نقاط شهر است.

- محور پیاده جمهوری اسلامی (حدفاصل چهارراه فرهنگیان و چهارراه امیرکبیر)

با مشاهدات میدانی در محور پیاده مطالعه شده، کفپوش نامناسب این مسیر، نامناسب بودن جنس مصالح کف پیاده‌رو، متمایز نبودن جنس کف به منظور تعیین مسیر برای نابینایان، عرض نامناسب مسیر پیاده برای تردد معلولان، قطع پیوستگی معابر، نبود علائم بصری کافی برای ناشنویان و علائم صوتی برای نابینایان، نبود وسیله نقلیه مناسب ویژه معلولان، بی‌توجهی به مکان‌گزینی نیمکت، صندوق پستی، سطل زباله و کیوسک تلفن مورد نیاز معلولان و جانبازان، وضعیت قرارگیری نامناسب رامپ و پل ارتباطی مناسب پیاده‌رو و سواره‌رو برای معلولان، لغزنده بودن کف سطح شیب‌دار در فصل زمستان در سرما به دلیل یخ‌زدگی و اختلاف ارتفاع در بعضی از پل‌های ارتباطی موجود با سطح خیابان که باعث آسیب به صندلی چرخ‌دار در حین عبور می‌شود، دیده شده است؛ بنابراین با در نظر گرفتن مسائل و مشکلات موجود، اطلاعات پرسش‌نامه بررسی و تحلیل آماری شده است.

- پارک مادر

نبود توقفگاه ویژه معلولان، نبود سرویس بهداشتی استاندارد، دسترسی نداشتن ایمن و آسان به پارک، بی‌توجهی به اصول مناسب‌سازی فضای داخلی پارک برای معلولان و وجود فقط یک معبر برای ورود معلولان به پارک از مهم‌ترین موانع در استفاده معلولان از پارک مادر محسوب می‌شود. در کنار این محدودیت‌ها، امکانات و تجهیزاتی مانند میز و نیمکت کافی، آبخوری، کفپوش مناسب برای تردد بدون مانع، آب‌نمای مناسب، گیاهان خوشبو، محیط بانشاط، وجود علائم راهنمای مناسب برای معلولان جسمی و حرکتی، از مزایای این پارک برای معلولان است. با وجود امکانات نسبی مناسب در پارک تا رسیدن به سطح استاندارد فاصله زیادی وجود دارد؛ به‌طوری که امکانات پارک کمتر از حد متوسط است.

- مجتمع تجاری پزشکی شفا

در ورودی اول به ورود مناسب برای معلولان بی‌توجهی شده است؛ اما در ورودی دوم به این مسئله توجه شده است و تا حدودی ورود به ساختمان برای افراد معلول به راحتی صورت می‌گیرد. در خیابان به‌منظور پارک وسایل نقلیه تسهیلاتی برای معلولان در نظر گرفته شده است؛ وجود پله برقی و آسانسور برای ورود به طبقات بالای ساختمان، امکان گردش مناسب در فضای ساختمان، ورودی مناسب داروخانه و مطب پزشکان و امکان حرکت در فضای عمومی و خرید در این مجتمع، این فضا را برای جانبازان و معلولان به فضایی قابل استفاده تبدیل کرده است.

- تحلیل وضعیت فضاهای شهری برای حضور معلولان

جدول ۱ مقادیر آزمون میانگین یک جامعه (One-Sample Test) را به منظور بررسی وضعیت مناسب‌سازی فضاهای شهری برای حضور معلولان در محدوده پژوهش نشان می‌دهد.

براساس جدول ۱ سطح معناداری، در محور پیاده جمهوری اسلامی و پارک مادر شهر کرمان از مقدار ۰/۰۵ کمتر شده است؛ این بدان معناست که میانگین مناسب‌سازی این فضاهای شهری اختلاف معناداری با عدد ۳ دارند. با توجه به اینکه مقادیر دو ستون حد بالا و حد پایین جدول که هر دو منفی هستند و میانگین فضاهای شهری مطالعه شده کمتر از مقدار متوسط ۳ است، در نتیجه در سطح اطمینان ۹۵٪ این فضاها از نظر جامعه آماری وضعیت قابل قبول و مطلوبی از نظر مناسب‌سازی برای حضور معلولان ندارند.

براساس جدول ۱ سطح معناداری در فضای شهری مجتمع تجاری پزشکی شفا از مقدار ۰/۰۵ کمتر شده است؛ این بدان معناست که میانگین مناسب‌سازی این فضای شهری اختلاف معناداری با عدد ۳ دارد. با توجه به مقادیر دو ستون حد بالا و حد پایین جدول که هر دو مثبت هستند، میانگین این شاخص بیش از مقدار متوسط ۳ است و در نتیجه در سطح اطمینان ۹۵٪ ساختمان تجاری پزشکی شفا از نظر جامعه آماری وضعیتی قابل قبول در رابطه با حضور معلولان دارد.

جدول- ۱: آزمون میانگین (One-Sample Test) وضعیت مناسب‌سازی فضاهای شهری مطالعه شده

شاخص	مقدار متوسط = ۳						میانگین
	انحراف معیار	مقدار آماره	سطح معناداری (Sig)	اختلاف از میانگین	میزان اختلاف در سطح اطمینان ۹۵ درصد		
					حد بالا	حد پایین	
محور پیاده جمهوری اسلامی	۰/۳۷۶	-۹/۹۵۳	۰/۰۰۰	-۰/۱۹۲	-۰/۲۳۰	-۰/۱۵۴	۲/۸۰
پارک مادر	۰/۳۵۳	-۱۴/۹۹۴	۰/۰۰۰	-۰/۲۷۲	-۰/۳۰۷	-۰/۲۳۶	۲/۷۲
مجتمع تجاری شفا	۰/۵۲۵	۸/۳۵۹	۰/۰۰۰	۰/۲۲۵	۰/۱۷۲	۰/۲۷۸	۳/۲۲

منبع: یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۸

جدول ۲ مقادیر آزمون میانگین یک جامعه (One-Sample Test) را به منظور بررسی وضعیت مناسب‌سازی فضاهای شهری مطالعه شده برای حضور معلولان نشان می‌دهد.

براساس جدول ۲ سطح معناداری در شاخص‌های کالبدی، مدیریتی، اقتصادی و اجتماعی از مقدار ۰/۰۵ کمتر شده است؛ این بدان معناست که میانگین این متغیرها اختلاف معناداری با عدد ۳ دارند. با توجه به مقادیر دو ستون حد بالا و حد پایین جدول که هر دو منفی هستند و میانگین این شاخص‌ها که کمتر از مقدار متوسط ۳ است، در سطح اطمینان ۹۵٪ شاخص‌های بیان شده از نظر جامعه آماری وضعیت قابل قبول و سطح مطلوبی از نظر مناسب‌سازی برای حضور معلولان ندارند.

جدول - ۲: آزمون میانگین (One-Sample Test) وضعیت مناسب‌سازی فضاهای شهری مطالعه‌شده

شاخص	مقدار متوسط = ۳						میانگین
	انحراف معیار	مقدار آماره	سطح معناداری (Sig)	اختلاف از میانگین	میزان اختلاف در سطح اطمینان ۹۵ درصد		
					حد بالا	حد پایین	
کالبدی	۰/۳۲۷	-۰/۷۳۴	۰/۰۰۰	-۰/۰۷۹	-۰/۱۱۲	-۰/۰۴۶	۲/۹۲
مدیریتی	۰/۳۰۰	-۴۹/۱۰۵	۰/۰۰۰	-۰/۷۵۷	-۰/۷۸۸	-۰/۷۲۷	۲/۲۴
اقتصادی	۰/۴۴۲	-۱۵/۰۷۶	۰/۰۰۰	-۰/۳۴۳	-۰/۳۸۷	-۰/۲۹۸	۲/۶۵
اجتماعی	۰/۳۱۲	-۲۳/۲۶۸	۰/۰۰۰	-۰/۳۷۳	-۰/۴۰۵	-۰/۳۴۲	۲/۶۲

منبع: یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۸

- بررسی مؤلفه‌های مناسب‌سازی محور پیاده جمهوری با استفاده از آزمون رتبه‌بندی فریدمن

جدول - ۳: آزمون معناداری فریدمن به منظور رتبه‌بندی مؤلفه‌های فضای شهری مناسب برای حضور معلولان

(محور پیاده بلوار جمهوری)

N	۳۷۹
Chi-Square	۹۸۷/۸۰۵
df	۷
Asymp. Sig.	۰,۰۰۰

منبع: یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۸

نتیجه این آزمون با مقدار $\text{Chi-Square} = ۹۸۷۲/۸۰۵$ و ۷ درجه آزادی، در سطح ۹۹ درصد اطمینان یعنی در سطح خطای ۱ درصد ($\text{Asymp. Sig.} = ۰,۰۰۰$) معنادار و نتایج به دست آمده قابل قبول است.

تحلیل مؤلفه‌های شاخص مدیریتی

- بررسی مؤلفه‌های شاخص مدیریتی مناسب‌سازی با استفاده از آزمون رتبه‌بندی فریدمن

جدول - ۴: آزمون معناداری فریدمن به منظور رتبه‌بندی مؤلفه‌های شاخص مدیریتی مناسب‌سازی فضاهای شهری

برای حضور معلولان

N	۳۷۹
---	-----

Chi-Square	۷۴۵/۲۲۷
df	۵
Asymp. Sig.	۰,۰۰۰

منبع: یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۸

نتیجه این آزمون با مقدار $\text{Chi-Square} = ۷۴۵/۲۲۷$ و ۵ درجه آزادی، در سطح ۹۹ درصد اطمینان یعنی در سطح خطای ۱ درصد ($\text{Asymp. Sig.} = ۰,۰۰۰$) معنادار و نتایج به دست آمده قابل قبول است. با توجه به جدول ۵، نتایج رتبه‌بندی مؤلفه‌های شاخص مدیریتی مناسب‌سازی برای حضور معلولان، مؤلفه مشارکت گروه‌های معلول در زمینه مناسب‌سازی نتایج مؤثرتری به همراه و با ضریب ۵/۳۳ در رتبه اول قرار دارد؛ در این زمینه مؤلفه پیگیری اقدامات مناسب‌سازی به صورت مستمر با ضریب ۲/۵۵ رتبه آخر را به خود اختصاص داده است؛ به طور کلی ضعف زیادی در زمینه مدیریت مناسب‌سازی برای حضور معلولان وجود دارد که لازم است مدیریت شهری و مسئولان ذی‌ربط تدابیری در این زمینه بیندیشند.

جدول ۵- رتبه‌بندی مؤلفه‌های شاخص مدیریتی مناسب‌سازی فضاهای شهری برای حضور معلولان

رتبه	Mean Rank	مؤلفه‌ها
۵	۲/۹۲	۱. مدنظر قرارگرفتن محدودیت‌های جامعه معلولان در طراحی‌های مبلمان شهری توسط مدیریت شهری
۶	۲/۵۵	۲. پیگیری اقدامات مناسب‌سازی به صورت مستمر
۳	۳/۱۳	۳. موفقیت مدیریت شهری در زمینه مناسب‌سازی
۱	۵/۳۳	۴. مشارکت گروه‌های معلول در زمینه مناسب‌سازی نتایج مؤثرتری را به همراه دارد.
۴	۳/۰۷	۵. مطابقت اولویت‌های مدیریت شهری در انتخاب فضاها برای مناسب‌سازی با نیاز معلولان
۲	۳/۱۵	۶. مناسب‌سازی درست ساختمان‌ها و اماکن عمومی برای حضور معلولان

منبع: یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۷

تحلیل مؤلفه‌های شاخص اقتصادی

- بررسی مؤلفه‌های شاخص اقتصادی مناسب‌سازی با استفاده از آزمون رتبه‌بندی فریدمن

جدول ۶- آزمون معناداری فریدمن به منظور رتبه‌بندی مؤلفه‌های شاخص اقتصادی مناسب‌سازی فضاهای شهری برای حضور معلولان

N	۳۷۹
Chi-Square	۴۰۹/۴۶۳
df	۳
Asymp. Sig.	۰,۰۰۰

منبع: یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۸

نتیجه این آزمون با مقدار $\chi^2 = 409/463$ و ۳ درجه آزادی، در سطح ۹۹ درصد اطمینان یعنی در سطح خطای ۱ درصد ($Asymp. Sig. = 0,000$) معنادار و نتایج به دست آمده قابل قبول است. با توجه به جدول ۷، نتایج رتبه‌بندی مؤلفه‌های شاخص اقتصادی مناسب‌سازی برای حضور معلولان، مؤلفه میزان تأثیر کارکرد اقتصادی معلولان در اقتصاد خانواده با ضریب ۳/۴۱ در رتبه اول قرار و نشان از اهمیت اشتغال معلولان در جامعه دارد؛ اما در سایر مؤلفه‌های شاخص اقتصادی، ضعف زیادی در زمینه محدودیت حضور مؤثر معلولان و پیشرفت این قشر از جامعه در فضاهای شهری وجود دارد که لازم است مدیریت شهری و مسئولان ذی‌ربط تدابیری جدی در این زمینه بیندیشند.

جدول ۷- رتبه‌بندی مؤلفه‌های شاخص اقتصادی مناسب‌سازی فضاهای شهری برای حضور معلولان

رتبه	Mean Rank	مؤلفه‌ها
۴	۲/۰۳	۱. کاهش استقلال فردی معلولان در وضعیت نامناسب فضاهای شهری
۲	۲/۳۰	۲. محدودیت اشتغال و حضور مؤثر در جامعه برای معلولان ناشی از محدودیت‌های دسترسی
۳	۲/۲۶	۳. افزایش هزینه‌های جابه‌جایی و حضور در فضای شهری به دلیل محدودیت دسترسی
۱	۳/۴۱	۴. تأثیر کارکرد اقتصادی معلولان در اقتصاد خانواده آنان

منبع: یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۸

تحلیل مؤلفه‌های شاخص اجتماعی

- بررسی مؤلفه‌های شاخص اجتماعی مناسب‌سازی با استفاده از آزمون رتبه‌بندی فریدمن

جدول ۸- آزمون معناداری فریدمن به منظور رتبه‌بندی مؤلفه‌های شاخص اجتماعی مناسب‌سازی فضاهای شهری

برای حضور معلولان

N	۳۷۹
Chi-Square	۳۴۲/۲۷۳
df	۴
Asymp. Sig.	۰,۰۰۰

منبع: یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۸

نتیجه این آزمون با مقدار $\chi^2 = 342/273$ و ۴ درجه آزادی، در سطح ۹۹ درصد اطمینان یعنی در سطح خطای ۱ درصد ($Asymp. Sig. = 0,000$) معنادار و نتایج به دست آمده قابل قبول است.

با توجه به جدول ۹، نتایج رتبه‌بندی مؤلفه‌های شاخص اجتماعی مناسب‌سازی برای حضور معلولان، مؤلفه وضعیت برخوردهای مناسب اجتماعی با معلولان هنگام حضور در فضاهای شهری با ضریب $4/01$ در رتبه اول قرار دارد. در زمینه مؤلفه‌های وضعیت تأمین امنیت برای معلولان، خطر تصادفات با معلولان هنگام حضور در خیابان و احتمال برخورد با عابران یا ازدحام و شلوغی پیاده‌رو، فشار روانی ناشی از موانع و محدودیت‌های کالبدی و محدودیت اجتماعی‌پذیری برای معلولان به دلیل محدودیت‌های کالبدی، از جمله اساسی‌ترین و مهم‌ترین ضعف‌های شاخص اجتماعی در رابطه با مناسب‌سازی فضاهای شهری برای حضور معلولان است.

جدول - ۹: رتبه‌بندی مؤلفه‌های شاخص اجتماعی مناسب‌سازی فضاهای شهری برای حضور معلولان

رتبه	Mean Rank	مؤلفه‌ها
۳	۲/۹۳	۱. محدودیت اجتماع‌پذیری برای معلولان ناشی از محدودیت‌های کالبدی
۴	۲/۱۳	۲. ایجاد فشار روانی در معلول به دلیل موانع و محدودیت‌های کالبدی
۵	۲/۹۲	۳. وضعیت تأمین امنیت برای معلولان از جمله خطر تصادفات با معلولان هنگام حضور در خیابان و احتمال برخورد با عابران یا ازدحام و شلوغی پیاده‌رو
۱	۴/۰۱	۴. وضعیت برخوردهای مناسب اجتماعی با معلولان هنگام حضور در فضاهای شهری
۲	۳/۰۰	۵. وضعیت ارتباط و تعامل افراد معلول و غیرمعلول در فضاهای شهری

منبع: یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۸

- اولویت‌بندی معیارهای برنامه‌ریزی و مناسب‌سازی فضاهای شهری برای تأمین نیازهای معلولان با استفاده از فرایند تحلیل سلسله‌مراتبی (AHP)

با توجه به جدول ۱۰، معیار مدیریتی با وزن نسبی $0/441$ در رتبه اول قرار و بیشترین تأثیر را در برنامه‌ریزی و مناسب‌سازی فضاهای شهری برای تأمین نیازهای معلولان دارد. معیار کالبدی با وزن نسبی $0/312$ در رتبه دوم و همچنین معیارهای اقتصادی و اجتماعی با وزن نسبی $0/123$ در رتبه سوم قرار دارند؛ بنابراین خروجی مدل AHP نشان از اهمیت بسیار زیاد شاخص مدیریتی در بهبود وضعیت فضاهای شهری برای حضور معلولان دارد؛ همچنین شاخص کالبدی ارتباط معناداری با شاخص مدیریتی دارد و متأثر از شاخص مدیریتی است؛ بدین صورت که مصوبات و طرح‌های شهری که مدیران انجام می‌دهند، در زمینه مناسب‌سازی فضاهای شهری برای حضور معلولان تأثیرگذار و در کالبد فضاهای شهری قابل تشخیص است.

جدول - ۱۰: وزن‌دهی به معیارهای برنامه‌ریزی و مناسب‌سازی فضاهای شهری برای تأمین نیازهای معلولان

	وزن نسبی	اجتماعی	اقتصادی	مدیریتی	کالبدی
کالبدی	۰/۳۱۲	۳	۳	۰/۵	۱
مدیریتی	۰/۴۴۱	۳	۳	۱	۲
اقتصادی	۰/۱۲۳	۱	۱	۰/۳۳	۰/۳۳

اجتماعی	۰/۳۳	۰/۳۳	۱	۱	۰/۱۲۳
---------	------	------	---	---	-------

منبع: یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۸

- محاسبه میزان سازگاری

علاوه بر ترکیب سطوح مختلف سلسله‌مراتب (AHP)، در نظر گرفتن عوامل متعدد در محاسبه میزان سازگاری (C.R) اهمیت دارد. میزان سازگاری، مکانیزی است که سازگاری مقایسه‌ها را مشخص می‌کند. این مکانیزم نشان می‌دهد تا چه اندازه می‌توان به اولویت‌های حاصل از اعضای گروه یا اولویت‌های جدول‌های ترکیبی اعتماد کرد. براساس تجربه اگر میزان سازگاری (C.R) مساوی یا کمتر از ۰/۱ باشد، می‌توان داورها را خوب و وزن‌ها را قابل اعتماد دانست؛ در غیر این صورت تحلیلگر باید به مراحل قبل برگردد و دوباره داورها را بازبینی کند. برای محاسبه میزان سازگاری، پژوهش‌های متعددی صورت گرفته و مشخص شده بهترین روش، استفاده از بردارهای ویژه است.

جدول- ۱۱: وزن‌دهی به معیارهای برنامه‌ریزی و مناسب‌سازی فضاهای شهری برای تأمین نیازهای معلولان

وزن ویژه	وزن نسبی	اجتماعی	اقتصادی	مدیریتی	کالبدی
۱/۲۷	۰/۳۱۲	۳	۳	۰/۵	۱
۱/۸۰۳	۰/۴۴۱	۳	۳	۱	۲
۰/۴۹۳	۰/۱۲۳	۱	۱	۰/۳۳	۰/۳۳
۰/۴۹۳	۰/۱۲۳	۱	۱	۰/۳۳	۰/۳۳

منبع: یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۸

- محاسبه مقدار L بردار سازگاری: مقدار L از معادله زیر به دست می‌آید:

$$L = \frac{1}{n} [\sum_{i=1}^n (AW_i) / (W_i)]$$

$$L = \frac{1}{4} \left(\frac{1.27}{0.312} + \frac{1.803}{0.441} + \frac{0.493}{0.123} + \frac{0.493}{0.123} \right) = \frac{16.158}{4} = 4.039$$

- محاسبه CI: شاخص سازگاری ای.اچ.پی از معادله زیر محاسبه می‌شود:

$$CI = (L-n)/(n-1)$$

$$\frac{4.039 - 4}{4 - 1} = \frac{0.039}{3} = 0.013$$

- محاسبه نسبت CI به RI (شاخص اعداد تصادفی): با توجه به n مربوط به آن محاسبه می‌شود. شاخص اعداد تصادفی (RI) هر یک از nها در جدول زیر آمده است. مقادیر درج شده در این جدول را آزمایشگاه ملی اوک ریچ و وارنون اسکول تولید کرده است.

جدول-۱۲: شاخص سازگاری تصادفی (RI)

N	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
RI	0	0	0/58	0/9	1/12	1/24	1/32	1/41	1/45	1/49	1/51	1/48	1/56	1/57	1/59

منبع: (Saaty, 1986)

$$CR = \frac{CI}{RI}$$

$$CR = \frac{0.013}{0.9} = 0.014 \leq 0.1$$

با توجه به اینکه میزان سازگاری (C.R) کمتر از ۰/۱ است، می‌توان داوری‌ها را خوب و وزن‌ها را قابل اعتماد دانست.

- تحلیل وضعیت فضاهای شهری محدوده مطالعه شده با استفاده از مدل SWOT

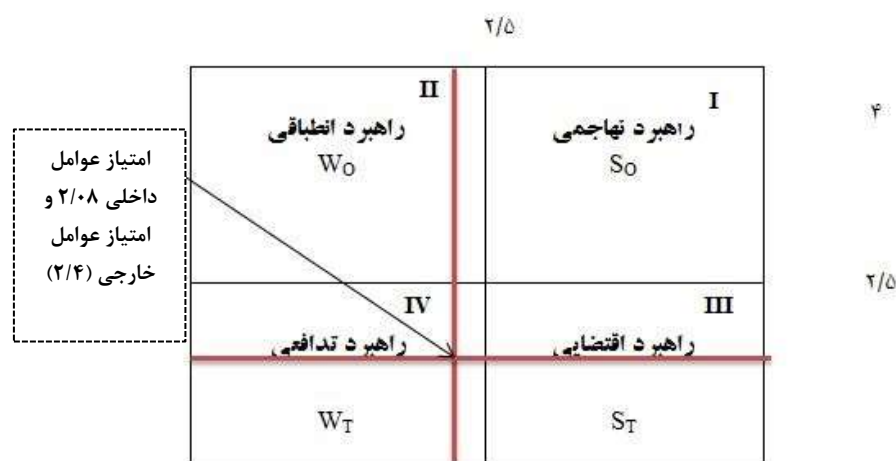
مدل SWOT، ابزاری برای شناخت تهدیدها و فرصت‌های موجود در محیط خارجی یک سیستم و بازشناسی ضعف‌ها و قوت‌های داخلی آن به منظور سنجش وضعیت و تدوین راهبرد برای کنترل نتیجه مستقیم آن سیستم است. به منظور سنجش و تحلیل وضعیت برنامه‌ریزی و مناسب‌سازی فضاهای شهری مطالعه شده برای تأمین نیازهای معلولان، تعداد ۱۷ قوت در برابر ۲۷ ضعف داخلی و تعداد ۱۴ فرصت خارجی در برابر ۱۰ تهدید خارجی شناسایی و بررسی شد. رتبه و نمره نهایی هر یک از قوت‌ها، ضعف‌ها، فرصت‌ها و تهدیدها برای اولویت‌بندی و تعیین ضریب اهمیت نشان داده شد. به دلیل اختصار در حجم مقاله، ماتریس‌های عوامل داخلی و خارجی حذف و جمع امتیاز عوامل داخلی و خارجی برای تعیین راهبردهای نهایی روی شکل ۲ نشان داده شد.

جدول- ۱۳: راهبردهای برنامه‌ریزی و مناسب‌سازی فضاهای شهری برای تأمین نیازهای معلولان

تهیدها	فرصتها	
<p>ST: راهبردهای اقتضایی</p> <p>ST۱: تأکید بر تبلیغات و اطلاع‌رسانی کافی و پیش‌بینی جایگاهی برای مناسب‌سازی در رسالت رسانه‌های گروهی توسط ادارات و سازمان‌های مرتبط با جامعه معلولان</p> <p>ST۲: تأکید بر وجود فضاهای باز و سبز برای استراحت و گذران اوقات فراغت معلولان به‌منظور جلوگیری از حضورنیافتن معلولان در اجتماع به دلیل نامناسب‌بودن فضاهای شهری و در نتیجه عادت عمومی به نادیده‌گرفتن هرچه بیشتر آنان</p> <p>ST۳: تأکید بر اطلاع کامل کارشناسان و نهادهای ذی‌ربط با موضوع مناسب‌سازی از قوانین و استانداردهای موجود برای ایجاد فضاهای شهری مورد نیاز معلولان</p>	<p>SO: راهبردهای تهاجمی</p> <p>SO۱: تأکید بر برنامه‌های مشارکت‌طلبانه و اجتماع‌محور با مشارکت معلولان در مناسب‌سازی فضاهای عمومی با توجه به بالابودن روحیه مشارکت معلولان و جانبازان در مناسب‌سازی فضاهای فیزیکی شهری</p> <p>SO۲: تأکید بر تسهیل و توسعه منابع مالی در ارتباط با مناسب‌سازی فضاهای شهری برای حضور و تأمین نیازهای معلولان با توجه به نگرش ایجادشده مناسب‌سازی فضاهای شهری برای معلولان و جانبازان در شهر کرمان</p> <p>SO۳: تأکید بر استانداردسازی و رفع موانع موجود در فضاهای شهری مطالعه‌شده به‌منظور توسعه فضاهای عمومی استاندارد برای معلولان با هدف ایجاد سرزندگی در قشر معلول</p>	<p>3 2 1 4</p>
<p>WT: راهبردهای تدافعی</p> <p>WT۱: تأکید بر مشارکت معلولان و جانبازان در فعالیت‌های متنوع شهری و اجتماع‌پذیری آنها با کاهش محدودیت‌های کالبدی</p> <p>WT۲: ایجاد برنامه‌ای مدون در زمینه ارتقای سطح اجتماعی و فرهنگی شهروندان در نگرش به پدیده معلولیت و وظایف شهروندی درقبال آن در جهت جذب سرمایه‌گذاران بخش غیردولتی برای تأمین هزینه مناسب‌سازی و اعتبارات مالی در زمینه مناسب‌سازی</p> <p>WT۳: تأکید بر تأمین امنیت معلولان جسمی و حرکتی در صورت مناسب‌سازی فضاهای شهری؛ برای نمونه کفپوش مناسب محور پیاده، حمل‌ونقل عمومی مناسب معلولان و به‌طور کلی توجه به ضوابط استانداردسازی فضاهای شهری برای حضور معلولان</p> <p>WT۴: تأکید بر گسترش برنامه‌های اشتغال‌زایی و خوداشتغالی معلولان برای توانمندسازی جامعه معلولان به‌منظور کاهش خانه‌نشینی و امکان حضور نیافتن در اجتماع و افسردگی آنها</p>	<p>WO: راهبردهای انطباقی</p> <p>WO۱: تأکید بر بهبود و ارتقای مستمر کیفیت فضاهای شهری مناسب معلولان با نظارت و ارزیابی مداوم با وجود متخصصان کافی در مناسب‌سازی اماکن و فضاهای شهری مخصوص معلولان</p> <p>WO۲: تأکید بر پیاده‌سازی اصول آرام‌سازی ترافیک سبب تنوع، ایمنی و آرامش برای عابران پیاده و سواره می‌شود؛ به‌ویژه برای دسترسی یکسان سواره و پیاده به پارک مادر و افزایش امنیت عابران پیاده و معلولان</p> <p>WO۳: تأکید بر ایجاد اختلاف جنس مصالح با موزاییک شیاردار و سکه‌ای در محل تقاطع خیابان یا تلاقی مسیر پیاده و سواره برای هشدار به نابینایان و تعیین مسیر برای تأمین امنیت این افراد</p> <p>WO۴: تأکید بر به‌کارگیری نیروی کار معلولان در اجتماع و حضور معلولان در اجتماع برای افزایش استقلال فردی این افراد</p>	<p>2 3 1 4</p>

ماتریس چهار نقطه‌ای داخلی و خارجی

برای تجزیه و تحلیل همزمان عوامل داخلی و خارجی از ابزاری به نام ماتریس داخلی و خارجی استفاده شد. برای تشکیل این ماتریس بایستی نمرات حاصل از ماتریس‌های ارزیابی عوامل داخلی و خارجی را در ابعاد افقی و عمودی این ماتریس قرار داد تا جایگاه وضعیت برنامه‌ریزی و مناسب‌سازی فضاهای شهری مطالعه‌شده برای تأمین نیازهای معلولان اتخاذ شود (کردنائیچ و همکاران، ۱۳۸۸: ۱۰۵). در ماتریس چهارخانه‌ای، این نمرات در یک طیف دو بخشی ضعیف (۱ تا ۲/۵) و قوی (۲/۵ تا ۴) تعیین می‌شود. با توجه به ماتریس داخلی و خارجی، جایگاه وضعیت برنامه‌ریزی و مناسب‌سازی فضاهای شهری مطالعه‌شده برای تأمین نیازهای معلولان در خانه شماره IV قرار دارد؛ بنابراین باید از راهبرد تدافعی به منظور برنامه‌ریزی و مناسب‌سازی فضاهای شهری مطالعه‌شده برای تأمین نیازهای معلولان استفاده شود. تحلیل همزمان ماتریس عوامل داخلی و خارجی (IE) لزوم راهبرد تدافعی (WT) را به منظور برنامه‌ریزی و مناسب‌سازی فضاهای شهری مطالعه‌شده برای تأمین نیازهای معلولان نشان داد.

شکل - ۲: جایگاه وضعیت برنامه‌ریزی و مناسب‌سازی فضاهای شهری مطالعه‌شده برای تأمین نیازهای معلولان

نتیجه‌گیری

با توجه به موضوع مطالعه‌شده و هدف پژوهش، این پژوهش با گزینش منطقه دو کرمان به‌مثابه نمونه مناسب‌سازی فضاهای شهری را به منظور حضور فعال و مؤثر معلولان برای تأمین نیازهایشان بررسی کرده است. نتایج به‌دست‌آمده به شرح زیر است:

نتایج حاصل از آزمون T تک‌نمونه‌ای نشان می‌دهد محور پیاده جمهوری اسلامی و پارک مادر شهر کرمان از نظر جامعه آماری وضعیت قابل قبول و سطح مطلوبی در زمینه مناسب‌سازی برای حضور معلولان ندارند. در این منطقه شهری مجتمع تجاری پزشکی شفا از نظر جامعه آماری وضعیت قابل قبول و سطح نسبتاً مطلوبی در رابطه با حضور معلولان دارد؛ همچنین سطح معناداری در شاخص‌های کالبدی، مدیریتی، اقتصادی و اجتماعی از مقدار ۰/۰۵ کمتر

شده است؛ این بدان معناست که شاخص‌های بیان‌شده از نظر جامعه آماری وضعیت قابل قبول و سطح مطلوبی در رابطه با مناسب‌سازی برای حضور معلولان ندارند.

نتایج حاصل از مدل AHP نشان می‌دهد معیار مدیریتی با وزن نسبی ۰/۴۴۱ در رتبه اول، معیار کالبدی با وزن نسبی ۰/۳۱۲ در رتبه دوم و همچنین معیارهای اقتصادی و اجتماعی با وزن نسبی ۰/۱۲۳ در رتبه سوم قرار گرفته‌اند؛ بنابراین خروجی مدل AHP نشان از اهمیت بسیار زیاد شاخص مدیریتی در بهبود وضعیت فضاهای شهری برای حضور معلولان دارد و شاخص کالبدی نیز ارتباط معناداری با شاخص مدیریتی دارد و متأثر از شاخص مدیریتی است؛ بدین صورت که اجرای مصوبات و طرح‌های مدیران و مسئولان شهری که در زمینه مناسب‌سازی فضاهای شهری برای حضور معلولان هستند، در کالبد فضاهای شهری نمایان و اجرا می‌شود.

نتایج حاصل از مدل SWOT با توجه به ماتریس داخلی و خارجی جایگاه وضعیت برنامه‌ریزی و مناسب‌سازی فضاهای شهری را در وضعیت راهبرد تدافعی نشان می‌دهد. تحلیل همزمان ماتریس عوامل داخلی و خارجی (IE)، لزوم راهبرد تدافعی (WT) را به منظور برنامه‌ریزی و مناسب‌سازی فضاهای شهری مطالعه‌شده برای تأمین نیازهای معلولان بیان می‌کند؛ بنابراین ایجاد برنامه‌ای مدون در زمینه ارتقای سطح اجتماعی و فرهنگی شهروندان در نگرش به پدیده معلولیت و وظایف شهروندی در قبال آن ضرورت دارد؛ همچنین سرمایه‌گذاری بخش غیردولتی برای تأمین هزینه مناسب‌سازی و تأمین اعتبارات مالی در زمینه مناسب‌سازی مؤثر است. تأکید بر مشارکت معلولان و جانبازان در فعالیت‌های متنوع شهری و اجتماع‌پذیری آنها با تأکید بر تأمین امنیت معلولان جسمی و حرکتی محدوده مطالعه‌شده الزامی است.

نتایج این پژوهش با پژوهش غضنفرپور و همکاران (۱۳۹۱) و کمان‌رودی (۱۳۹۱) همخوانی دارد. غضنفرپور و همکاران (۱۳۹۱) وضعیت پارک‌های شهر کرمان را برای استفاده معلولان و جانبازان بررسی کرده‌اند و کمان‌رودی (۱۳۹۱) مدیریت شهری را برای ایجاد فضاهای شهری آسیب‌شناسی کرده است. در این زمینه مدیریت شهری کرمان نیز همچون شهر تهران نتوانسته است فضای مطلوبی را برای حضور جانبازان و معلولان فراهم آورد. نتایج این پژوهش با پژوهش بمانیان و همکاران (۱۳۹۳) همخوانی ندارد که وضعیت پارک‌ها را برای استفاده نابینایان مطالعه کرده‌اند؛ زیرا پارک مادر شهر کرمان کمترین امکانات را برای معلولان دارد. نتایج پژوهش با پژوهش جمعه‌پور و همکاران (۱۳۹۵) مطابقت دارد که نشان می‌دهد ضوابط مهندسی لازم در فضاهای شهری رعایت نشده است؛ همچنین با نتایج پژوهش گل و همکاران (۲۰۱۵) که فضاهای شهری را برای استفاده افراد میانسال و کهنسال بررسی کرده‌اند.

پیشنهادها

- طراحی و اجرای برنامه‌های مشارکت‌طلبانه و اجتماع‌محور با مشارکت معلولان در مناسب‌سازی فضاهای عمومی؛

- تسهیل و توسعه منابع مالی در ارتباط با مناسب‌سازی فضاهای شهری برای حضور و تأمین نیازهای معلولان با توجه به نگرش ایجادشده مناسب‌سازی فضاهای شهری برای معلولان و جانبازان در منطقه دو شهری کرمان؛
- استانداردسازی و رفع موانع موجود در فضاهای شهری مطالعه‌شده به منظور توسعه فضاهای عمومی استاندارد برای معلولان با هدف ایجاد سرزندگی در قشر معلول منطقه دو شهری کرمان؛
- ایجاد فضاهای باز و سبز برای استراحت و گذران اوقات فراغت معلولان به‌ویژه در منطقه دو شهری کرمان؛
- اطلاع کامل کارشناسان و نهادهای مربوط به موضوع مناسب‌سازی از قوانین و استانداردهای موجود برای ایجاد فضاهای شهری مورد نیاز معلولان در شهر کرمان؛
- تأمین امنیت معلولان جسمی و حرکتی با مناسب‌سازی فضاهای شهری؛ برای نمونه کفپوش مناسب محور پیاده، حمل‌ونقل عمومی مناسب معلولان و به‌طور کلی توجه به ضوابط استانداردسازی فضاهای شهری برای حضور معلولان در شهر کرمان به‌ویژه در منطقه دو؛
- گسترش برنامه‌های اشتغال‌زایی و خوداشتغالی معلولان برای توانمندسازی جامعه معلولان به‌منظور کاهش خانه‌نشینی و امکان حضور در اجتماع و جلوگیری از افسردگی آنها.

منابع

- ۱- بمانیان، محمدرضا، دباغی، خامنه، احمدی، فریال، (۱۳۹۳)، *تدقیق انگاره‌های مؤثر بر طراحی مناسب پارک‌های شهری جهت استفاده نابینایان*، فصلنامه پژوهش‌های منظر شهر، شماره ۲، شیراز، ۲۹-۴۳.
- ۲- پورسلطانی زرنندی، حسین، قاسمی، حمید، حواصیل، مهناز، مرادی، فیروزه، (۱۳۹۶)، *شناسایی موانع مشارکت جانبازان و معلولین استان البرز در ورزش*، مجله تحقیقات کاربردی علوم ورزشی، شماره ۴، تهران، ۱-۵.
- ۳- تقوایی، مسعود، مرادی، گلشن، (۱۳۸۵)، *بررسی وضعیت کلی شهر اصفهان براساس معیارها و ضوابط موجود برای دسترسی معلولین و جانبازان*، مجله اطلاعات جغرافیایی (سپهر)، شماره ۸۵/۵/۵۷، تهران، ۹-۱۵.
- ۴- جبلی، خدیجه، (۱۳۹۱)، *جامعه‌شناسی معلولیت*، تبیین جامعه‌شناسی تبعیض علیه معلولین، نشر علمی، چاپ اول، تهران، ۳۱۲ صفحه.
- ۵- جمعه‌پور، محمود، عیسی‌لو، شهاب‌الدین، عیسی‌لو، علی‌اصغر، (۱۳۹۵)، *توان‌سنجی فضاهای شهری در پاسخ‌دهی به نیازهای گروه‌های کم‌توان جسمی حرکتی؛ نمونه پژوهش: بخش مرکزی شهر قم*، مجله پژوهش و برنامه‌ریزی شهری، سال ۷، شماره ۲۶، مردودشت، ۲۱-۳۶.
- ۶- حجتی، احمد، (۱۳۸۶)، *معیارهای طراحی پارک برای معلولان*، نشریه الکترونیکی، شماره ۴۶.

- ۷- سازمان بهزیستی استان آذربایجان شرقی، (۱۳۹۱)، مرکز آمار و اطلاعات.
- ۸- سازمان ملل متحد، (۱۳۷۳)، برنامه اقدام جهانی برای معلولین، مصوب سی و هفتمین اجلاس مجمع عمومی سازمان ملل متحد، ترجمه مهدی بابایی اهری، سازمان مشاور فنی و مهندسی شهر تهران، شماره رکورد ۱۸۴۵۱۵۸۸، تهران، ۹۶ صفحه.
- ۹- سازمان نظام مهندسی استان خراسان رضوی، (۱۳۸۶)، ضوابط و مقررات شهرسازی و معماری برای افراد معلول جسمی و حرکتی.
- ۱۰- سعیدنیا، احمد، (۱۳۷۹)، **طراحی فضاها و مبلمان شهری**، کتاب سبز شهرداری، انتشارات سازمان شهرداری‌ها، جلد ۱۲، چاپ اول، تهران، ۹۶ صفحه.
- ۱۱- سعیدی رضوانی، نوید، دانش‌پور، حمیدرضا، (۱۳۹۱)، مناسب‌سازی محیط شهری برای نابینایان و کم‌بینایان، آیدگان، چاپ دوم، تهران، ۸۲ صفحه.
- ۱۲- سلطانی، علی، رضایی، مهشید، (۱۳۹۲)، **فضاهای عمومی شهری و تعاملات اجتماعی (مجموعه زندیه شیراز)**، کنفرانس بین‌المللی معماری مهندسی عمران و توسعه پایدار شهری شهر تبریز، ۲-۱۷.
- ۱۳- شکوری، علی، شاه‌مرادی، فرزانه، (۱۳۹۴)، **مطالعه دسترس‌پذیری فضاها و تسهیلات شهری در تجربه زیسته افراد با آسیب بینایی شهر تهران**، مجله رفاه اجتماعی، شماره ۵۸، تهران، ۱۹۳-۲۱۸.
- ۱۴- شهرداری تهران نظام فنی و اجرایی، (۱۳۹۲)، ضوابط و دستورالعمل‌های مناسب‌سازی فضاهای شهری و سامانه‌های حمل و نقل برای افراد معلول جسمی و حرکتی.
- ۱۵- غضنفرپور، حسین، کمانداری، محسن، امیری، نسیم، (۱۳۹۱). **تحلیل وضعیت پارک‌های شهر کرمان برای استفاده معلولان و جانبازان و توزیع فضایی و مکانی آنها با استفاده از سیستم اطلاعات جغرافیایی**، نشریه نگرش‌های نو در جغرافیای انسانی، دوره ۵، شماره ۱، گرمسار، ۱۱۹-۱۳۳.
- ۱۶- کارگری، ملیحه، (۱۳۸۹)، **معلولان و پارک**، انتشارات واحد آموزش و تحقیقات سازمان پارک‌ها، چاپ اول، تهران، ۵۸ صفحه.

- ۱۷- کامور شلمانی، آمنه، حناچی، سیمین، (۱۳۹۲). بررسی تأثیر عوامل بصری فضاهاى شهری بر الگوهای رفتاری شهروندان؛ مطالعه موردی: میدان شهرداری رشت، فصلنامه پژوهش‌های منظر شهر، شماره ۲، شیراز، ۷۸-۶۵.
- ۱۸- کرباسی، سید مصطفی، دواتگران، کیوان، (۱۳۹۰). کنوانسیون بین‌المللی حقوق معلولان و قانون جامع حمایت از حقوق معلولان، اداره کل روابط عمومی و امور بین‌الملل سازمان بهزیستی کشور، چاپ اول.
- ۱۹- کردنائیچ، اسدالله، مقیمی، سید محمد، قناتی، سوسن، یزدانی، محمدرضا، (۱۳۸۸)، بررسی رابطه بین عناصر ساختار سازمانی و فرهنگ کارآفرینانه در دانشگاه تهران، نشریه علمی- پژوهشی مدیریت دولتی دانشگاه تهران، دوره ۱، شماره ۳، ۱۱۹-۱۳۴.
- ۲۰- کمان‌رودی، موسی، (۱۳۹۱)، آسیب‌های ساختار مدیریت شهری با تأکید بر مناسب‌سازی فضاهاى شهری برای معلولان، فصلنامه مدیریت شهری، شماره ۲۵، تهران، ۹۹-۱۱۴.
- ۲۱- کیانی، اکبر، سالاری سردری، فرضعلی، (۱۳۹۰)، بررسی و ارزیابی اولویت‌های منظر فضاهاى عمومی شهر عسلویه با استفاده از مدل ANP، فصلنامه علمی- پژوهشی باغ‌نظر، سال ۸، شماره ۱۸، تهران.
- ۲۲- کیانی، مجید، شیروانی، طهماسب، قنبری، هادی، کیانی، سیاوش، (۱۳۹۰)، تعیین جایگاه فعالیت ورزشی در نحوه گذران اوقات فراغت جانبازان و معلولین، مجله علمی- پژوهشی طب جانباز، شماره ۱۸، تهران، ۲۷-۳۴.
- ۲۳- مجلس شورای اسلامی، (۱۳۸۳)، قانون جامع حمایت از معلولان، تهران.
- ۲۴- مرکز تحقیقات ساختمان و مسکن، (۱۳۸۶)، سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور، گروه برنامه‌ریزی مسکن و عمران شهری.
- ۲۵- ملکی، محمدرضا، شوهانی، محمد، (۱۳۹۲)، مناسب‌سازی مبلمان‌های شهری متناسب با نیاز معلولان و جانبازان؛ مطالعه موردی: خیابان‌های فردوسی و آیت‌الله حیدری شهر ایلام، مجله فرهنگ ایلام، سال ۱۴، شماره ۴۰، ایلام، ۱۱۱-۱۳۰.
- ۲۶- میقاتی، ناصر، (۱۳۷۳)، مناسب‌سازی سیستم حمل و نقل شهری جهت معلولین، مرکز مطالعات و برنامه‌ریزی شهری وزارت کشور، شماره ۴۶، تهران.

- 27- Babbie, E., (2013), **The Practice of Social research**, New York, cenolagee learning.
- 28- CBM., (2019). **The Inclusion Imperative: Towards Disability-inclusive and Accessible Urban Development-Key Recommendations for an Inclusive Urban Agenda.**
- 29- Dall'O', G., Bruni, E., Panza, A., Sarto, L., Khayatian, F., (2017). **Evaluation of cities' smartness by means of indicators for small and medium cities and communities: A methodology for Northern Italy**, Sustain. Cities Soc., 34, 193–202.
- 30- Filiz Alkan Meshur, H., (2013). **Accessibility for people with disabilities in urban spaces: A Case Study of Ankara, Turkey**, Selcuk University, Konya, Turkey, International Journal of Architectural Research, 43-60.
- 31- Garau-Vadell, J.B., Gutiérrez-Taño, D., Díaz-Armas, R., (2018). **Residentssupport for P2Paccommodation in mass tourism destinations**, Journal of Travel Research 26 (3), 211-227.
- 32- Gul, S., Nisa, N.T., Shah, T.A., Gupta, S., Jan, A., Ahmad, S., (2015). **Middle East: Research productivity and performance across nations**, Scientometrics, 105 (2), 1157-1166
- 33- Huovila, A., Bosch, P., Airaksinen, M., (2019). **Comparative analysis of standardized indicators for Smart sustainable cities: What indicators and standards to use and when?**, Cities, 89, 141–153.
- 34- Hale, J., Legun, K., Campbell, H., Carolan, M., (2019). **Social sustainability indicators as performance**, Geoforum, 103, 47–55.
- 35- Nur Belkayali, Yavuz Güloğlu, (2018). **Physical and social barriers for disabled urban park users: case study from Kastamonu**, Turkey Engelli kent parkı kullanıcılarının fiziksel ve sosyal sorunları: Kastamonu kenti, Department of Landscape Architecture, Kastamonu University, Faculty of Engin, 69 (1): 35-43.
- 36- Phoram, S., Hamilton, E., Armendaris, F., Lee, H., (2015). **World Inclusive Cities Approach Paper**, World Bank Group: Washington, DC, USA.
- 37- Rebernik, N., Osaba, E., Bahillo, A., Montero, D.A., (2017). **Vision of a Smart City Addressing the Needs of Disabled Citizens. In Proceedings of the "Accessibility for All 4.0" International Congress on Technology and Tourism for All**, Malaga, Spain, 27 September, pp 70–79.
- 38- Rebernik, Natasa, Marek Szajczyk, Alfonso Bahillo, Barbara Goličnik Maruši, (2020). **Measuring Disability Inclusion Performance in Cities Using Disability Inclusion Evaluation Tool**, Published: 13 February, 1-25.
- 39- Saaty, T.L., Takizawa, M., (1986). **Dependence and independence: from linear hierarchies to nonlinear networks**, European Journal of Operational Research, 26, p 229-237.
- 40- Silva, B.N., Khan, M., Han, K., (2018). **Towards sustainable smart cities: A review of trends, architectures, components and open challenges in smart cities**. Sustain. Cities Soc., 38, 697–713.

- 41- Temelová, J., Jíchová, J., Pospíšilová, L., Dvořáková, N., (2017). Urban social problems and marginalized populations in postsocialist transition societies: Perceptions of the city center of Prague, the Czechia. *Urban A_. Rev.*, 53, 273–304.
- 42- UN Habitat, (2016). New Urban Agenda. In Proceedings of the United Nations Conference on Housing and Sustainable Urban Development, Quito, Ecuador, 20 October.
- 43- UN Habitat, (2017). Habitat III Policy Papers: Policy Paper 1 the Right to the City and Cities for All. United Nations Conference on Housing and Sustainable Urban Development; United Nations: New York, NY, USA.